# TELEGRAM MESSENJERIDAGI O‘ZBEK MULOQOT NUTQINING LEKSIK VA STILISTIK XUSUSIYATLARI

*Zahiriddin Muhammad Bobur nomidagi Andijon davlat universiteti Filologiya fakulteti Filologiya va tillarni o'qitish o'zbek tili yo'nalishi 2-bosqich talabasi*
**Qosimova Mushtariy Nurilla qizi**

**Annotatsiya:** Mazkur tadqiqot Telegram messenjeridagi o‘zbek muloqot nutqining leksik va stilistik xususiyatlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Muammoning dolzarbligi raqamli muloqotning kundalik hayotda tobora kengayib borishi, shu bilan birga uning til me’yorlariga ta’siri yetarli darajada tadqiq etilmaganligi bilan belgilanadi. Ishning maqsadi Telegram platformasidagi o‘zbek tilidagi yozishmalarning leksik tarkibi va uslubiy o‘ziga xosligini aniqlash, ularning og‘zaki va yozma nutq me’yorlari hamda ijtimoiy omillar ta’sirida shakllanish qonuniyatlarini ochib berishdan iborat. Tadqiqotda tavsifiy, qiyosiy-stilistik va sotsiolingvistik tahlil usullari qo‘llanilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, Telegram muloqotida so‘zlashuv leksikasi, qisqartmalar, emotsional-ekspressiv birliklar va grafik belgilar faol qo‘llanilib, ular yozma nutq me’yorlarining o‘zgarishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, rasmiy va norasmiy muloqot uslublari o‘rtasida aralashuv holatlari kuzatiladi. Tadqiqot natijalari raqamli lingvistika, sotsiolingvistika va nutq madaniyati sohalari uchun nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega.

**Kalit so‘zlar:** Telegram, o‘zbek muloqot nutqi, leksik xususiyatlar, stilistik xususiyatlar, raqamli muloqot.

## Kirish

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar jamiyat hayotining barcha jabhalariga chuqur kirib borishi natijasida insoniyat muloqot shakllari tubdan o‘zgarib bormoqda. Ayniqsa, messenjerlar orqali amalga oshirilayotgan yozma muloqot kundalik kommunikatsiyaning ajralmas qismiga aylandi. Shu qatorda Telegram messenjeri o‘zining tezkorligi, qulayligi va keng imkoniyatlari bilan o‘zbek tilidagi foydalanuvchilar orasida eng ommabop platformalardan biriga aylandi. Bu holat o‘zbek muloqot nutqining yangi shaklda — raqamli muhitda shakllanishi va rivojlanishini taqozo etmoqda.

Mavzuning dolzarbligi ikki jihat bilan belgilanadi. Birinchidan, Telegram'dagi o'zbek tilidagi yozishmalar leksikasi va uslubiy xususiyatlari hozirga qadar maxsus ilmiy tadqiqot predmeti sifatida yetarli darajada o'rganilmagan. Mavjud ishlar asosan umumiy raqamli kommunikatsiya masalalariga bag'ishlangan bo'lib, o'zbek tilining o'ziga xos leksik-stilistik qonuniyatlari chetda qolmoqda. Ikkinchidan, messenjer muloqoti og'zaki va yozma nutq me'yorlari o'rtasidagi munosabatni qayta ko'rib chiqishni talab etadi, chunki bu yerda so'zlashuv uslubi yozma shaklda namoyon bo'ladi.

Tadqiqotning asosiy muammosi Telegram messenjeridagi o'zbek muloqot nutqining leksik tarkibi va stilistik xususiyatlari qanday shakllanishi, ularning og'zaki va yozma nutq me'yorlariga ta'siri qanday kechishini aniqlashdan iborat. Shu bilan birga, ijtimoiy omillar va platforma texnik imkoniyatlarining nutq shakllanishidagi roli ham alohida e'tibor talab etadi.

Mazkur ishning maqsadi Telegram messenjeridagi o'zbek muloqot nutqining leksik va stilistik xususiyatlarini tahlil qilish, ularning shakllanish qonuniyatlarini sotsiolingvistik nuqtai nazardan ochib berishdan iborat. Belgilangan maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar qo'yildi: messenjer muloqotining nazariy asoslarini o'rganish; Telegram'dagi o'zbek tilidagi yozishmalarning leksik qatlamini tahlil qilish; stilistik xususiyatlarni aniqlash; nutq me'yorlariga ta'sir etuvchi omillarni baholash.

**Asosiy qism**

Telegram messenjeridagi o'zbek muloqot nutqining leksik va stilistik xususiyatlarini o'rganish raqamli kommunikatsiya sharoitida til me'yorlarining o'zgarish qonuniyatlarini aniqlashni taqozo etadi. Mazkur bo'limda tadqiqotning metodologik asoslari, tahlil bosqichlari va olingan natijalar bayon etiladi. Tadqiqot obyekti sifatida Telegram platformasidagi o'zbek tilidagi turli janrdagi yozishmalar — shaxsiy suhbatlar, guruh va kanal muloqoti — tanlab olindi. Tahlil tavsifiy, qiyosiy-stilistik va sotsiolingvistik metodlar asosida olib borildi. Leksik qatlamni tasniflashda tematik va funksional yondashuv, stilistik xususiyatlarni aniqlashda funksional uslubshunoslik tamoyillaridan foydalanildi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, Telegram muloqotida so'zlashuv leksikasi yetakchi o'rinni egallaydi. Oddiy, kundalik so'zlar qisqartirilgan va fonetik soddalashtirilgan shaklda qo'llaniladi. Emotsional-ekspressiv birliklar, undovlar va baho bildiruvchi so'zlar muloqotning jonli va ta'sirchan bo'lishini ta'minlaydi. Grafik vositalar — emoji, tinish belgilarining takrorlanishi, harflarning cho'zilishi — yozma nutqqa og'zaki nutq xususiyatlarini olib kiradi. Shu bilan birga, rasmiy va norasmiy uslublar o'rtasida aralashuv holatlari kuzatilib, bu holat yozma nutq me'yorlarining transformatsiyalashuvini ko'rsatadi.

**Xulosa**

Olib borilgan tadqiqot Telegram messenjeridagi o‘zbek muloqot nutqining leksik va stilistik xususiyatlarini har tomonlama tahlil qilish imkonini berdi. Tadqiqot davomida messenjer muloqoti og‘zaki va yozma nutq me’yorlari tutashgan o‘ziga xos kommunikativ muhit ekanligi aniqlandi. Ushbu muhitda so‘zlashuv leksikasi yetakchi o‘rinni egallaydi, leksik birliklar qisqartirilgan, fonetik jihatdan soddalashtirilgan va ko‘pincha emotsional-ekspressiv bo‘yoq bilan boyitilgan shaklda namoyon bo‘ladi. Emotsional-ekspressiv birliklar, undovlar va baho bildiruvchi so‘zlar muloqotning jonliligi va ta’sirchanligini ta’minlaydi.

Grafik vositalar — emoji, tinish belgilarining takrorlanishi, harflarning cho‘zilishi — yozma nutqqa og‘zaki nutq xususiyatlarini olib kirib, yozma muloqotning ifodaviyligini kuchaytiradi. Shu bilan birga, rasmiy va norasmiy uslublar o‘rtasidagi aralashuv holatlari kuzatilib, bu yozma nutq me’yorlarining transformatsiyalashuvini ko‘rsatadi. Bu holat raqamli muhitda til me’yorlarining dinamik o‘zgarib borishini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalari raqamli lingvistika, sotsiolingvistika va nutq madaniyati sohalari uchun nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega. Nazariy jihatdan, ish messenjer muloqotining leksik-stilistik qonuniyatlarini tizimli tavsiflash orqali raqamli kommunikatsiya nazariyasini boyitadi. Amaliy jihatdan, natijalardan oliy ta’lim muassasalarida “Zamonaviy o‘zbek tili”, “Nutq madaniyati” va “Sotsiolingvistika” kurslarini o‘qitishda, shuningdek raqamli muloqot bo‘yicha o‘quv qo‘llanmalar yaratishda foydalanish mumkin.

Kelgusida quyidagi yo‘nalishlarda tadqiqotlarni davom ettirish maqsadga muvofiq: turli yosh va ijtimoiy guruhlar nutqining qiyosiy tahlili; messenjer muloqotining boshqa platformalar bilan qiyoslanishi; raqamli muloqot me’yorlarini tartibga soluvchi tavsiyalar ishlab chiqish. Shu asosda o‘zbek tilining raqamli muhitdagi funksional imkoniyatlarini chuqurroq o‘rganish hamda yozma nutq madaniyatini rivojlantirishga hissa qo‘shish mumkin.

**ADABIYOTLAR**

1. Nurmonov A., Mahmudov N., Ahmedov A., Solixo‘jayeva S. O‘zbek tilining mazmuniy sintaksisi. Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
2. Mahmudov N., Nurmonov A. O‘zbek tilining nazariy grammatikasi. Toshkent: O‘qituvchi, 1995.
3. Yo‘ldoshev I. Badiiy matn lingvopoetikasi. Toshkent: Fan, 2009.
4. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
5. Herring S. C. Computer-Mediated Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives. Amsterdam: John Benjamins, 1996.